

Deelrapport 5 - Vliehorsrange

Inhoud

1. Kader	1
1.1 Inleiding.....	1
1.2 Overlap met Natura 2000-gebieden	4
1.3 Militaire vliegactiviteiten	6
2. Instandhoudingsdoelstellingen en ecologische beoordeling	8
2.1 Inleiding.....	8
2.1.1 Te toetsten gebruik	8
2.1.2 Storingsfactoren	8
2.1.3 Toelichting bij toetsing per gebied.....	8
2.2 Waddenzee	9
2.2.1 Habitattypen	9
2.2.2 Habitatsoorten	9
2.2.3 Vogelsoorten	9
2.2.4 Conclusie Waddenzee	10
2.3 Noordzeekustzone	10
2.3.1 Habitattypen	10
2.3.2 Habitatsoorten	11
2.3.3 Vogelsoorten	11
2.3.4 Conclusie Noordzeekustzone	11
2.4 IJsselmeer.....	12
2.4.1 Habitatsoorten	12
2.4.2 Vogelsoorten	12
2.4.3 Conclusie IJsselmeer	12
2.5 Duinen Vlieland	13
2.5.1 Habitatsoorten	13
2.5.2 Vogelsoorten.....	13
2.5.3 Conclusie Duinen Vlieland.....	13
2.6 Eindconclusie.....	14

Deelrapport 5 - Vliehorsrange

1. Kader

1.1 Inleiding

Op de Vliehorsrange vinden het hele jaar door militaire vlieg oefeningen plaats. Tijdens deze oefeningen worden door jachtvliegtuigen en helikopters patronen gevlogen waarbij doelen vanuit verschillende kanten kunnen worden aangevallen. Op het terrein zijn twee doelgebieden aanwezig voor bommen, boordwapens en raketten (zie voor de ligging van de doelgebieden figuur 1). In deze doelgebieden zijn meerdere afzonderlijke doelen opgesteld.

De aanvalspatronen (zie figuur 2) zijn divers en ook op lage hoogte (<200ft). Helikopters maken vooral gebruik van het gebied boven de Vliehors zelf, waarbij ook landingen plaatsvinden in het terrein. Voor het oefenen is een laagvlieggebied vastgesteld, dit is weergegeven in figuur 3. Vliehors is het enige oefenterrein in Nederland (en een van de weinige in Noordwest-Europa), voor jachtvliegtuigen en helikopters waar met bommen, boordwapens en raketten geoefend kan worden.

Een deel van de wapens die in relatie tot de vliegactiviteiten gebruikt worden, betreft oefenbommen en oefenmunitie. Oefenen met oefenbommen en oefenmunitie is, met diverse grondgebonden activiteiten¹, getoetst aan de (toen geldende) Natuurbeschermingswet en opgenomen in het Natura 2000-beheerplan Vlieland². Deze activiteiten hoeven daarom niet meer betrokken te worden in de huidige toetsing. Het oefenen met live weapons dient in samenhang met de vliegactiviteiten wel in deze fase³ beoordeeld te worden.

Dit deelrapport dient in samenhang gelezen te worden met het deelrapport helikopterlandingsplaatsen voor zover het de helikopterlandingsplaats op de Vliehors betreft.

¹ Voor een beschrijving van de grondgebonden activiteiten zie van Gasteren (2017), paragraaf 9.4.2.

² Dienst Landelijk Gebied/Staatsbosbeheer, juni 2016. Natura 2000-beheerplan Vlieland (3). Definitief beheerplan.

³ Hiermee wordt fase 2 bedoeld. Fase 1 van deze vergunningaanvraag betrof de militaire vliegactiviteiten boven of nabij Natura 2000-gebieden in helikopterlaagvlieggebieden. In 2012 is voor deze militaire vliegactiviteiten een Natuurbeschermingswetvergunning aangevraagd en verkregen. De nu voorliggende fase 2 betreft de overige militaire vliegactiviteiten inclusief schieten met scherp en het gooien van bommen tijdens de vliegactiviteiten.

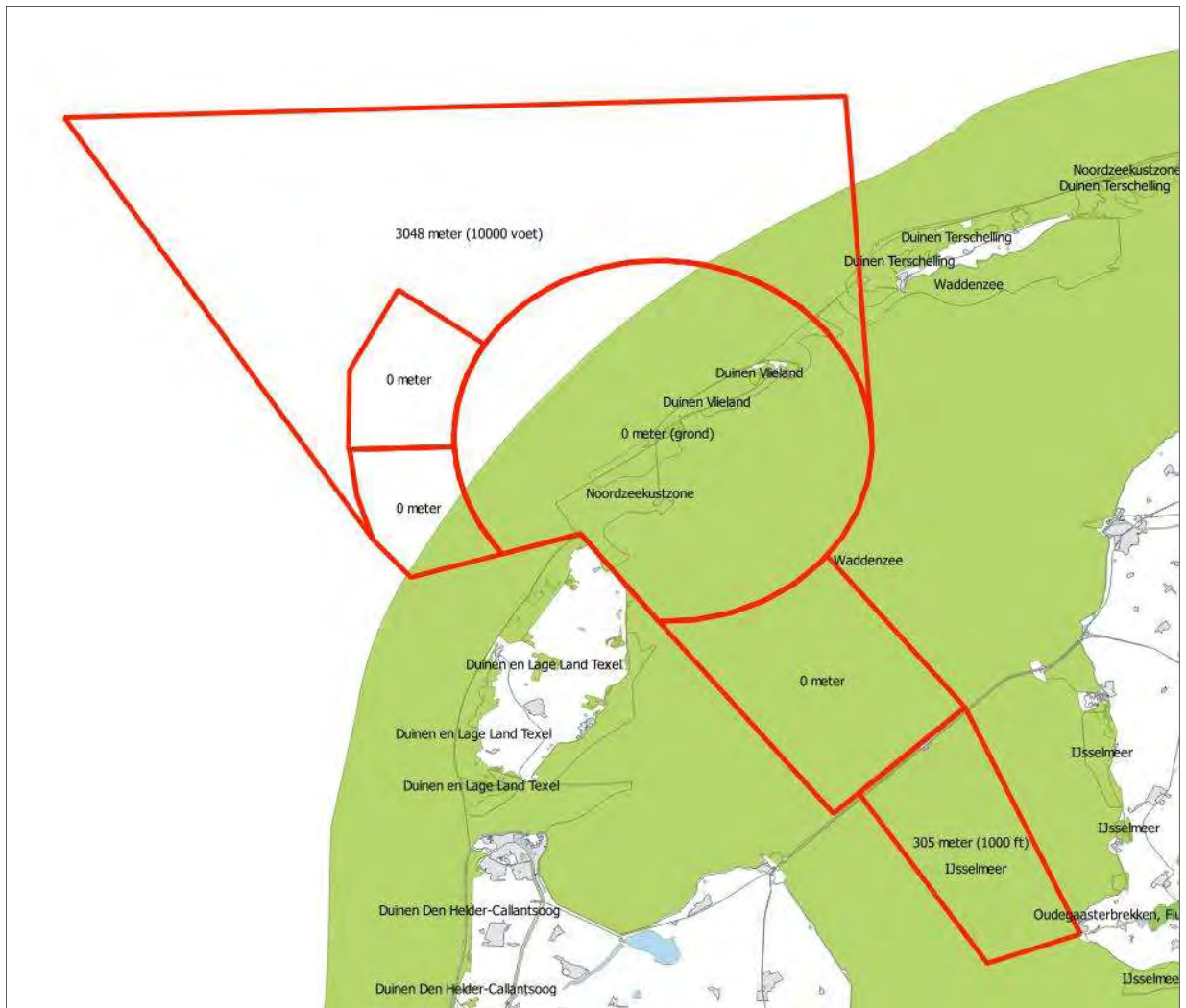

Figuur 1: Gebruikte aanvliegroutes, de pijlen wijzen naar de twee doelgebieden (bron: Deelbeheerplan de Vliehors⁴).

Figuur 2: Weergave van de vliegroutes zoals die ruwweg gevolgd worden rond de Vliehors (geel). De witte buitenlijnen geven de contour van het laagvlieggebied (NLR, 2016). De rode gebieden zijn de Natura 2000-gebieden.

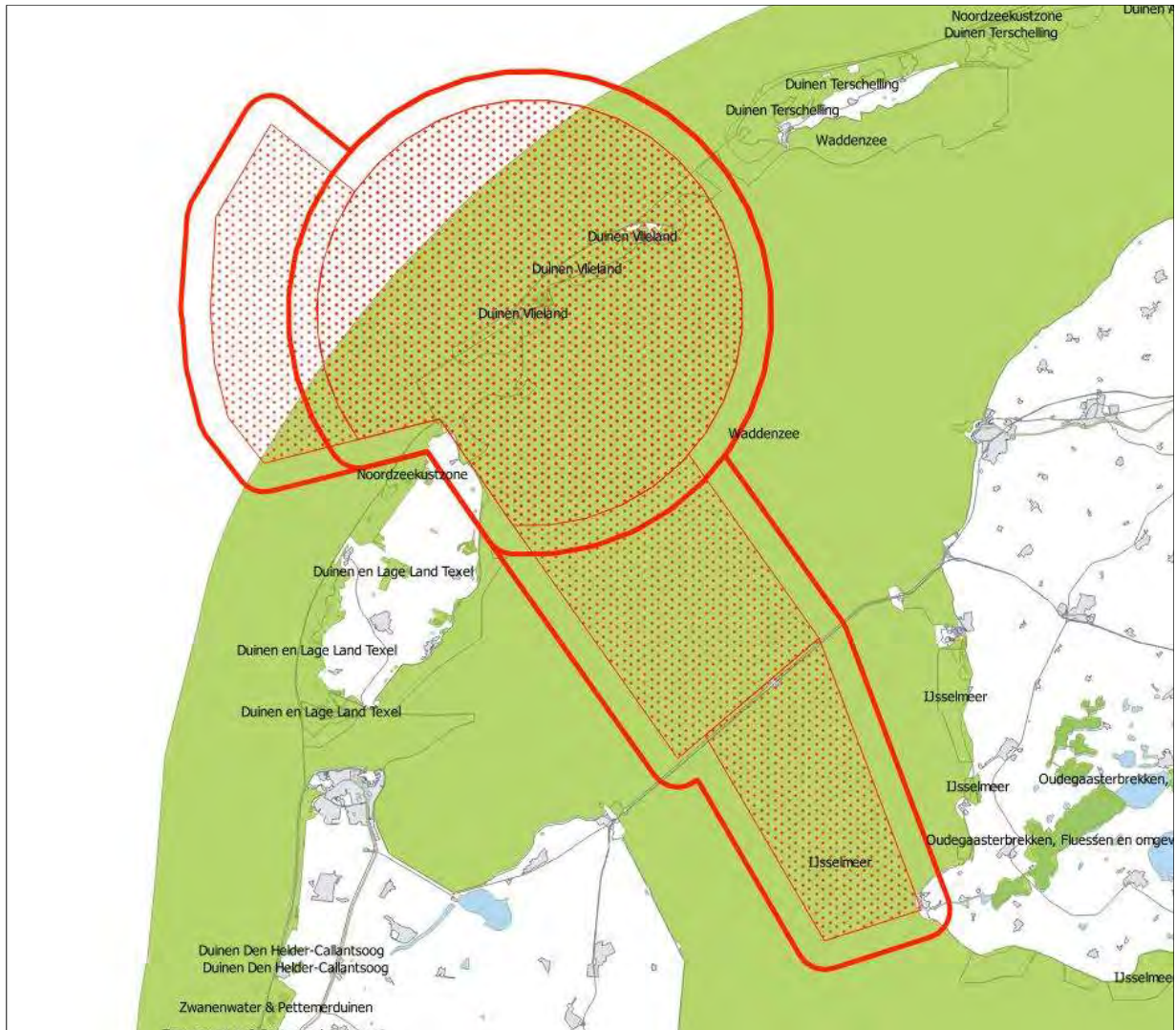
⁴ Bureau Meervelt, 2010. Deelbeheerplan Natura 2000 Schietrange de Vliehors en Cavalerie Schietkamp Vlieland.

Figuur 3: Minimum vlieghoogte (hoogtezones) binnen het laagvlieggebied Vliehors. De groene gebieden zijn Natura 2000-gebieden.

1.2 Overlap met Natura 2000-gebieden

In onderstaande figuur wordt de buitenbegrenzing van het laagvlieggebied, inclusief de aanvliegroutes over het IJsselmeer aangegeven en een buffer van 2 km.

Figuur 4: Laagvlieggebied en aanvliegroutes Vliehors. De groene gebieden zijn Natura 2000-gebieden.

Het laagvlieggebied boven de Vliehors (inclusief aanvliegroutes) overlapt met de volgende Natura 2000-gebieden:

1. Waddenzee
2. Noordzeekustzone
3. IJsselmeer
4. Duinen Vlieland
5. Duinen en Lage Land Texel (verwaarloosbaar)

Bij het vliegen van de circuitpatronen dient het noorden van het eiland Texel beneden de hoogte van 10.000 voet (3.000 m), tot 1 nautische mijl (1,8 km) buiten de Texelse kust door het vliegverkeer van de schietrange te worden gemedend (zie ook van Gasteren, 2017, paragraaf 9.3): Voor helikopters die vanuit de westelijke richting naderen (nadering vanuit Den Helder), geldt eveneens een afstand van 1 nautische mijl (1,8 km) buiten de kust van Texel (zie

ook figuur 2 waarin de vliegroutes zijn weergegeven). In praktijk schuift de grens van het laagvlieggebied daarom op in noordoostelijke richting. De reële overlap met het Natura 2000-gebied Duinen en Lage Land Texel is daardoor verwaarloosbaar klein. Een negatief effect gezien in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen kan voor de kwalificerende soorten van Duinen & Lage Land Texel dan ook worden uitgesloten. Duinen & Lage Land Texel wordt voor deze activiteit verder buiten beschouwing gelaten.

In onderstaande figuur wordt ingezoomd op de drie Natura 2000-gebieden op de Vliehors zelf (Noordzeekustzone, Waddenzee en Duinen Vlieland). Het noordelijke doelgebied ligt in Natura 2000-gebied Noordzeekustzone, het zuidelijke doelgebied in Natura 2000-gebied Waddenzee.

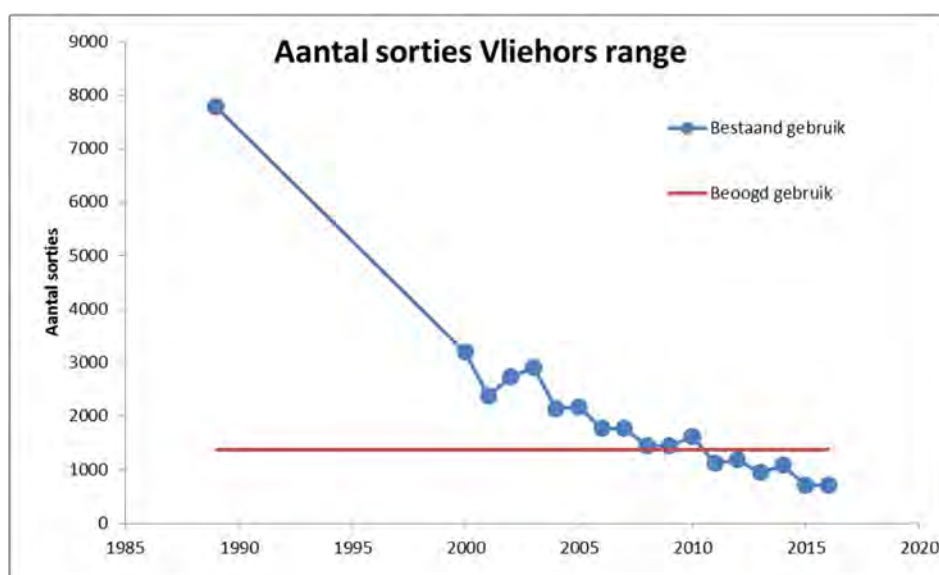

Figuur 5: Begrenzing van de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Noordzeekustzone en Duinen Vlieland op en rond de Vliehors (bron: A&W-rapport 787).

1.3 Militaire vliegactiviteiten

Gerealiseerde vliegactiviteiten in de afgelopen jaren

Het aantal sorties dat is uitgevoerd in de periode 1985-2016 is weergegeven in onderstaande figuur 6. Een sortie is een oefening die uit een aantal bewegingen bestaat, waarbij doelen meerdere keren aangevallen kunnen worden. Voor jachtvliegtuigen betreft de gemiddelde duur van een sortie een half uur, voor helikopters bijna 1,5 uur. Het bondgenootschappelijk medegebruik bedraagt ongeveer 25% van de aangegeven sorties in de periode 2000-2016.

Figuur 6: Aantal sorties sinds 1990 op Vliehorsrange sinds 1990 en beoogd gebruik (van Gasteren, 2017).

In onderstaande tabel zijn de sorties uitgesplitst in sorties door jets, helikopters en overige (oth=others). Daaronder zijn de uren weergegeven (totale duur van alle sorties).

Tabel 1: Overzicht van het aantal sorties/uren per type (jachtvliegtuigen, helikopters en overige vliegtuigen), per jaar, 2001-2016 (bron: van Gasteren, 2017).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Sorties																
Totaal	2383	2734	2916	2144	2180	1773	1773	1458	1453	1628	1125	1194	952	1092	710	723
JET	2202	2602	2798	1997	2067	1692	1628	1361	1377	1558	1023	1106	854	1004	629	658
HEL	62	24	59	90	93	75	106	87	54	62	60	63	90	85	71	63
OTH	119	108	59	57	20	6	39	10	22	8	42	25	8	3	10	2
Uren																
Totaal	1326	1478	1604	1222	1241	1009	1038	852	815	911	680	725	581	615	434	454
JET	1169	1381	1485	1060	1097	898	864	722	715	810	547	609	480	512	318	350
HEL	89	34	84	128	133	107	151	124	89	97	108	97	100	100	104	105
OTH	69	63	34	33	12	3	23	6	11	3	25	19	2	3	12	0

Jet = jachtvliegtuig

Hel = helikopter

Oth = others

Uitsluitend in de periode van 15 september tot 1 maart mogen op de range jaarlijks maximaal 70 live weapons afgeworpen worden (beschikking Wet Milieubeheer, 23 september 2009).

Beoogd gebruik

De vliegreuen boven de verschillende Natura 2000-gebieden zijn voor het beoogde gebruik rond militaire luchthavens vastgelegd in het rapport NLR-CR-2016-254 'Vliegreuen boven Natura 2000-gebieden. Beoogd gebruik binnen CTR van militaire luchthavens'⁵ (NLR, 2016). Hierin is ook het beoogd gebruik voor de Vliehors meegenomen inclusief het bondgenootschappelijk medegebruik (circa 25% van de jachtvliegtuig uren). Het beoogde gebruik van in totaal 688 uur ligt daarmee hoger dan het gerealiseerd gebruik (gemiddeld 562 over 2012-2016) maar lager dan het langjarig gemiddelde (gemiddeld 910 uur sinds 2002).

Het aantal live-weapons dat jaarlijks gebruikt mag worden blijft 70 stuks (uitsluitend in de periode van 15 september tot 1 maart), zoals dat in de beschikking Wet Milieubeheer, 23 september 2009 is vastgelegd. Ook het munitiegebruik is in deze WM-vergunning vastgelegd en wijzigt niet. In tabel 2 is zijn de beoogde vliegactiviteiten weergegeven. In deze toetsing worden de vliegreuen boven 3000ft, zoals opgenomen in onderstaande tabel, buiten beschouwing gelaten (zie ook het hoofd rapport, paragraaf 3.3).

Tabel 2: Aantal vliegreuen per jaar boven Natura 2000-gebieden voor het beoogde gebruik van schietrange Vliehors (bron: NLR, 2016).

Soort Luchtvaartuig	Natura 2000 gebied	Tijd in uren per jaar *)				Totaal
		< 1000ft	1000-1999ft	2000-2999ft	≥ 3000ft	
Helikopter	Duinen Vlieland	-	1.6	-	-	1.6
	Noordzeekustzone	42.4	11.0	-	-	53.5
	Waddenzee	46.4	8.1	-	-	54.5
Totaal helikopter		88.8	20.7	-	-	109.5
Jet	Duinen Vlieland	2.2	-	-	-	2.2
	IJsselmeer	-	37.6	2.7	10.7	51.1
	Noordzeekustzone	73.5	62.6	3.2	44.3	183.6
	Waddenzee	107.4	173.0	8.7	52.6	341.8
Totaal Jetverkeer		183.1	273.3	14.6	107.6	578.7
Totaal aantal uren per jaar		272.0	293.9	14.6	107.6	688.2

*) "-": geen vliegreuen in betreffende hoogteband.

De uitgangspunten waarop de NLR-gegevens zijn gebaseerd zijn:

- Jets: 1200 sorties of 600 uur, uitgaande van een sortie van een half uur
- Helikopters: 175 sorties of 200 uur, uitgaande van een sortie van ruim een uur

⁵ In tegenstelling tot wat deze titel doet voorkomen, heeft de Vliehors geen CTR.

2. Instandhoudingsdoelstellingen en ecologische beoordeling

2.1 Inleiding

2.1.1 Te toetsten gebruik

Het gebruik zoals opgenomen in tabel 2 wordt getoetst. Daarnaast wordt het gebruik van live-weapons getoetst.

2.1.2 Storingsfactoren

N-depositie: deze militaire vliegactiviteiten zijn in het kader van het Programma aanpak stikstof reeds ecologisch beoordeeld (zie ook hoofdstuk 4 hoofdrapport).

Voorkomende storingsfactoren zijn verder optische verstoring en verstoring door geluid, mechanische effecten (downwash en gebruik van munitie/bommen) en trillingen.

2.1.3 Toelichting bij toetsing per gebied

De Natura 2000-gebieden waar overlap bestaat met de militaire vliegactiviteiten, zijn aangewezen voor een groot aantal habitattypen, -soorten en vogelsoorten.

De habitattypen zijn niet gevoelig voor de genoemde storingsfactoren (geluid, optische verstoring en trillingen). De habitattypen zijn wel gevoelig voor mechanische effecten. Mechanische effecten kunnen alleen optreden in de Natura 2000-gebieden Noordzeekustzone en Waddenzee waar doelgebieden aanwezig zijn; in deze gebieden worden de effecten op de habitattypen getoetst. Verder wordt volstaan met het noemen van het aantal habitattypen per Natura 2000-gebied.

De habitaatsoorten worden per gebied in een tabel genoemd; de legenda wordt eenmalig in deze paragraaf weergegeven. Voor een aantal habitaatsoorten geldt dat in het hoofdrapport een overkoepelde beoordeling is uitgevoerd (zie paragraaf 3.5 hoofdrapport). De soorten waarvoor een significant negatief effect in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen is uitgesloten in het hoofdrapport, worden hier verder niet besproken. Deze soorten worden in de tabellen grijs weergegeven.

Tabel 3: Legenda bij de tabellen met habitaatsoorten.

Legenda

W	Kernopgave met wateropgave
%	Sense of urgency: beheeropgave
%	Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
SVI	
landelijk	Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig)
=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
*	voor een naam betekend het prioritair soort of habitatype; achter een getal in de kolom omvang populatie duidt het op een regionaal doel

Grijs weergegeven zijn de soorten waarvoor een significant negatief effect als gevolg van de militaire vliegactiviteiten in het hoofdrapport is uitgesloten

De broedvogels en niet-broedvogels waarvoor de gebieden zijn aangewezen, zijn opgenomen in de Exceltabel behorende bij deze voortoets: Hoofdtabel fase 2 tabblad basistabel. Hier wordt volstaan met het noemen van het aantal broedvogels en niet-broedvogels; alleen in de concluderende paragrafen worden de nader te beoordelen soorten genoemd. De wijze van toetsen is beschreven in het hoofdrapport, paragraaf 3.4.3 onder het kopje 'Beoordeling van beoogd gebruik dat niet wezenlijk wijzigt ten opzichte van de huidige situatie'. Het beoogde gebruik kan weliswaar toenemen maar is vergelijkbaar met het gerealiseerde gebruik over de afgelopen 10-15 jaar, en gezien

de substantiële afname in het gebruik in de jaren daarvoor (jaren 90 met name), is het verdedigbaar deze toename niet te beschouwen als een wezenlijke wijziging over een langere periode gezien.

Per Natura 2000-gebied wordt een concluderende tabel opgenomen waarin aangegeven wordt voor welke kwalificerende natuurwaarden een significant negatief effect niet op voorhand uitgesloten kan worden en een nadere effectbeoordeling nodig is. Voor de overige kwalificerende natuurwaarden kan een significant negatief effect uitgesloten worden op basis van de bevindingen in dit deelrapport en het hoofdrapport.

2.2 Waddenzee

Waddenzee is aangewezen voor 14 habitattypen, zes habitaatsoorten, 13 broedvogels en 39 niet-broedvogels. De habitattypen worden in dit gebied betrokken omdat er sprake kan zijn van mechanische effecten.

2.2.1 Habitattypen

In het deel van Vliehors dat overlapt met Natura 2000-gebied Waddenzee ligt het zuidelijke doelengebied. Een check is uitgevoerd ten aanzien van het voorkomen van habitattypen rond de doelen op Vliehors⁶. Rond de doelen komen zeer beperkte oppervlakten van Witte duinen voor. Deze ontstaan op deze locaties deels op natuurlijke wijze en deels door het reliëf dat wordt veroorzaakt door het plaatsen van doelen. Een significant negatief effect als gevolg van het plaatsen en in gebruik hebben van deze doelen (schieten en het gooien van bommen) kan uitgesloten worden.

2.2.2 Habitatsoorten

Tabel 4: Instandhoudingsdoelen Waddenzee (habitaatsoorten).

Instandhoudingsdoelstellingen Waddenzee					
		SVI Landelijk	Doelstelling Oppervlakte	Doelstelling Kwaliteit	Doelstelling Populatie
Habitatsoorten					
H1014	Nauwe korfslak	-	=	=	=
H1095	Zeeprik	-	=	=	>
H1099	Rivierprik	-	=	=	>
H1103	Fint	--	=	=	>
H1364	Grijze zeehond	-	=	=	=
H1365	Gewone zeehond	+	=	=	>

Beide zeehondensoorten zijn zeer gevoelig voor geluid, optische verstoring en trilling. Een nadere effectanalyse is nodig.

2.2.3 Vogelsoorten

De vogelsoorten waarvoor Waddenzee is aangewezen, zijn gevoelig tot zeer gevoelig voor de genoemde verstoringsfactoren. Voor een aantal kwalificerende vogelsoorten kan een significant negatief effect van militaire vliegactiviteiten in het licht van de instandhoudingsdoelen niet op voorhand worden uitgesloten. Dit geldt voor alle vogelsoorten die in de huidige situatie het instandhoudingsdoel niet behalen of waarbij het doel wel behaald wordt maar de lange-termijn-trend negatief is of onzeker (zie ook Exceltabel Hoofdtabel fase 2, tabblad basistabel).

⁶Dienst Landelijk Gebied/Staatsbosbeheer, juni 2016. Natura 2000-beheerplan Vlieland (3). Definitief beheerplan.

Betreffende soorten zijn opgenomen in de tabel in de concluderende paragraaf 2.2.4. Voor deze soorten is een nadere beoordeling noodzakelijk.

2.2.4 Conclusie Waddenzee

Een significant negatief effect in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen kan niet op voorhand uitgesloten worden voor de kwalificerende natuurwaarden die opgenomen zijn in tabel 5. Voor deze soorten is een nadere beoordeling nodig.

Tabel 5: Kwalificerende natuurwaarden Waddenzee waarvoor een nadere beoordeling nodig is.

Habitattypen	Habitatsoorten	Broedvogels	Niet-broedvogels
Geen	Grijze zeehond	Blauwe kiekendief	Aalscholver
	Gewone zeehond	Bontbekplevier	Brilduiker
		Dwergstern	Eider
		Eider	Fuut
		Grote stern	Goudplevier
		Kleine mantelmeeuw	Groenpootruiter
		Kluut	Grote zaagbek
		Noordse stern	Grutto
		Strandplevier	Kleine zwaan
		Visdief	Kluut
			Scholekster
			Smient
			Steenloper
			Toendrarietgans
			Tureluur
			Wilde eend
			Wulp
			Zwarte ruiter

2.3 Noordzeekustzone

Dit gebied is aangewezen voor zeven habitattypen, drie broedvogels en 18 niet-broedvogels. De habitattypen worden in dit deelrapport betrokken omdat er sprake kan zijn van mechanische effecten.

2.3.1 Habitattypen

In het deel van Vliehors dat overlapt met Natura 2000-gebied Noordzeekustzone ligt het noordelijke doelengebied. Een check is uitgevoerd ten aanzien van het voorkomen van habitattypen rond de doelen op Vliehors⁷. Rond de doelen komen zeer beperkte oppervlakten van Witte duinen voor. Deze ontstaan op deze locaties deels op natuurlijke wijze en deels door het reliëf dat wordt veroorzaakt door het plaatsen van doelen. Een significant negatief effect als gevolg van het plaatsen en in gebruik hebben van deze doelen (schieten en het gooien van bommen) kan uitgesloten worden.

⁷Dienst Landelijk Gebied/Staatsbosbeheer, juni 2016. Natura 2000-beheerplan Vlieland (3). Definitief beheerplan.

2.3.2 Habitatsoorten

Tabel 6: Instandhoudingsdoelstellingen Noordzeekustzone (habitatsoorten).

Instandhoudingsdoelstellingen Noordzeekustzone					
		SVI Landelijk	Doelstelling Oppervlakte	Doelstelling Kwaliteit	Doelstelling Populatie
Habitatsoorten					
H1095	Zeeprik	-	=	=	>
H1099	Rivierprik	-	=	=	>
H1103	Fint	--	=	=	>
H1351	Bruinvis	--	=	>	=
H1364	Grijze zeehond	-	=	=	=
H1365	Gewone zeehond	+	=	=	=

Bruinvis is zeer gevoelig voor verstoring door geluid en trilling, onbekend is de gevoeligheid voor optische verstoring. Beide zeehondensoorten zijn zeer gevoelig voor geluid, optische verstoring en trilling. Een nadere effectanalyse voor deze soorten is nodig.

2.3.3 Vogelsoorten

De vogelsoorten waarvoor Noordzeekustzone is aangewezen, zijn gevoelig tot zeer gevoelig voor de genoemde verstoringsfactoren. Voor een aantal kwalificerende vogelsoorten kan een significant negatief effect van militaire vliegactiviteiten in het licht van de instandhoudingsdoelen niet op voorhand worden uitgesloten. Dit geldt voor alle vogelsoorten die in de huidige situatie het instandhoudingsdoel niet behalen of waarbij het doel wel behaald wordt maar de lange-termijn-trend negatief is of onzeker (zie ook Exceltabel Hoofdtabel fase 2, tabblad basistabel). Betreffende soorten zijn opgenomen in de tabel in de concluderende paragraaf 2.3.4. Voor deze soorten is een nadere beoordeling noodzakelijk.

2.3.4 Conclusie Noordzeekustzone

Een significant negatief effect in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen kan niet op voorhand uitgesloten worden voor de kwalificerende natuurwaarden die opgenomen zijn in tabel 7. Voor deze soorten is een nadere beoordeling nodig.

Tabel 7: Kwalificerende natuurwaarden Noordzeekustzone waarvoor een nadere beoordeling nodig is.

Habitattypen	Habitatsoorten	Broedvogels	Niet-broedvogels
Geen	Bruinvis	Bontbekplevier	Aalscholver
	Gewone zeehond	Dwergstern	Bergeend
	Grijze zeehond	Strandplevier	Dwergmeeuw
			Eider
			Kluut
			Parelduiker
			Roodkeelduiker
			Scholekster
			Steenloper

Habitattypen	Habitatsoorten	Broedvogels	Niet-broedvogels
			Topper
			Zilverplevier
			Zwarte zee-eend

2.4 IJsselmeer

Dit gebied is aangewezen voor vier habitattypen, vier habitatsoorten, tien broedvogels en 28 niet-broedvogels.

2.4.1 Habitatsoorten

Tabel 8: Instandhoudingsdoelen IJsselmeer (habitatsoorten).

Instandhoudingsdoelstellingen IJsselmeer					
		SVI Landelijk	Doelstelling Oppervlakte	Doelstelling Kwaliteit	Doelstelling Populatie
Habitatsoorten					
H1163	Rivierdonderpad	-	=	=	=
H1318	Meervleermuis	-	=	=	=
H1340	Noordse woelmuis	--	>	=	>
H1903	Groenknolorchis	--	=	=	=

2.4.2 Vogelsoorten

De vogelsoorten waarvoor IJsselmeer is aangewezen, zijn gevoelig tot zeer gevoelig voor de verstoringfactoren als gevolg van de militaire vlieg oefeningen. Van de kwalificerende broedvogels komen Visdief en Aalscholver op open water voor om te foerageren, de overige broedvogelsoorten (Bontbekplevier, Bruine kiekendief, Kemphaan, Lepelaar, Porseleinhoen, Rietzanger, Roerdomp en Snor) niet. Overlap met de laagvliegactiviteiten ontbreekt, waardoor een significant negatief effect gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze overige broedvogels op voorhand kan worden uitgesloten. Ook voor Visdief kan een effect gelet op de instandhoudingsdoelstellingen uitgesloten worden, deze soort behaalt (bij gerealiseerde laagvliegactiviteiten in de afgelopen jaren) het instandhoudingsdoel en de lange-termijn-trend is positief.

Voor een aantal niet-broedvogels kan een significant negatief effect van militaire vliegactiviteiten in het licht van de instandhoudingsdoelen niet op voorhand worden uitgesloten. Dit geldt voor alle vogelsoorten die in de huidige situatie het instandhoudingsdoel niet behalen of waarbij het doel wel behaald wordt maar de lange-termijn-trend negatief is of onzeker (zie ook Exceltabel Hoofdtabel fase 2, tabblad basistabel). Betreffende soorten zijn opgenomen in de tabel in de concluderende paragraaf 2.4.3. Voor deze soorten is een nadere beoordeling noodzakelijk.

2.4.3 Conclusie IJsselmeer

Een significant negatief effect in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen kan niet op voorhand uitgesloten worden voor de kwalificerende natuurwaarden die opgenomen zijn in tabel 9. Voor deze soorten is een nadere beoordeling nodig.

Tabel 9: Kwalificerende natuurwaarden IJsselmeer waarvoor een nadere beoordeling nodig is.

Habitattypen	Habitatsoorten	Broedvogels	Niet-broedvogels
Geen	Geen	Aalscholver	Brilduiker
			Fuut
			Grote Zaagbek
			Kleine Rietgans
			Kolgans
			Kuifeend
			Smient
			Tafeleend
			Wilde eend

2.5 Duinen Vlieland

Dit gebied is aangewezen voor 17 habitattypen, een habitatsoort, acht broedvogels en zes niet-broedvogels.

2.5.1 Habitatsoorten

Tabel 10: Instandhoudingsdoelen Duinen Vlieland (habitatsoorten).

Instandhoudingsdoelstellingen Duinen Vlieland					
		SVI Landelijk	Doelstelling Oppervlakte	Doelstelling Kwaliteit	Doelstelling Populatie
Habitatsoorten					
H1903	Groenknolorchis	--	=	=	=

2.5.2 Vogelsoorten

Voor een aantal kwalificerende vogels kan een significant negatief effect van militaire vliegactiviteiten in het licht van de instandhoudingsdoelen niet op voorhand worden uitgesloten. Dit geldt voor alle vogelsoorten die in de huidige situatie het instandhoudingsdoel niet behalen of waarbij het doel wel behaald wordt maar de lange-termijn-trend negatief is of onzeker (zie ook Exceltabel Hoofdtabel fase 2, tabblad basistabel). Betreffende soorten zijn opgenomen in de concluderende tabel. Voor deze soorten is een nadere beoordeling noodzakelijk.

2.5.3 Conclusie Duinen Vlieland

Een significant negatief effect in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen kan niet op voorhand uitgesloten worden voor de kwalificerende natuurwaarden die opgenomen zijn in tabel 11. Voor deze soorten is een nadere beoordeling nodig.

Tabel 11: Kwalificerende natuurwaarden IJsselmeer waarvoor een nadere beoordeling nodig is.

Habitattypen	Habitatsoorten	Broedvogels	Niet-broedvogels
Geen	Geen	Aalscholver	Aalscholver
		Blauwe kiekendief	Blauwe kiekendief
		Bruine kiekendief	
		Eider	
		Tapuit	

2.6 Eindconclusie

Het laagvlieggebied boven de Vliehorsrange overlapt met vijf Natura 2000-gebieden. De overlap met Duinen en Lage Land Texel is echter verwaarloosbaar. Een significant negatief effect in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied kan op voorhand uitgesloten worden.

Voor de overige vier gebieden (Waddenzee, Noordzeekustzone, IJsselmeer en Duinen Vlieland) geldt dat een nadere effectbeoordeling nodig is voor de vogelsoorten die bij de gerealiseerde vliegactiviteiten de instandhoudingsdoelen niet behalen of waarbij onzeker is of de instandhoudingsdoelen behaald worden. Daarnaast is een effectbeoordeling nodig voor Bruinvis (Noordzeekustzone) en de zeehondensoorten (Waddenzee en Noordzeekustzone).

Een Aerius-berekening is niet nodig, het gebruik wijzigt niet wezenlijk ten opzichte van het gebruik sinds 2015.